

YOSHLARNING DEONTOLOGIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Gilishtaganova O.M.

NDPI 1-bosqich tayanch doktoranti

Tayanch soʻzlar: deontologiya, pedagogik deontologiya, kasbiy burch, oʻqituvchi masʼuliyati, kasbiy meʼyorlar, deontologik tayyorgarlik.

Ключевые слова: деонтология, педагогическая деонтология, профессиональный долг, ответственность педагога, профессиональные стандарты, деонтологическая подготовка.

Key words: deontology, pedagogical deontology, professional duty, pedagogical responsibility, professional standards, deontological training.

Jamiyat taraqqiyoti nafaqat kasbiy bilim, koʻnikma va malakaga ega boʻlgan, balki keyingi faoliyat davomida oʻz-oʻzini takomillashtirish va har qanday jarayonda yangiliklardan foydalanish odatiga ega boʻlgan yuqori malakali mutaxassisning tayyorlanish darajasi bilan belgilanadi. Kadrlar tayyorlashning ikki bosqichli tizimiga oʻtish oliy taʼlim oldiga yangi vazifalarni qoʻymoqda, bu esa talabalarni oʻqituvchilik kasbiy faoliyatiga tayyorlaydi.

Bugungi oqituvchining burchi va majburiyati xususida pedagoglar bilan fikr almashishni joiz deb, bildik. Hozirgi davrda har bir mutaxassis tibbiyot xodimi boʻladimi, quruvchi boʻladimi yoki pedagog oʻz burchiga, majburiyatiga, odobiga ega boʻlishi kerak deb, hisoblaymiz. Xoʻsh, burch, odob, axloq kabi ijtimoiy tushunchalar hammamizga maʼlum.

Deontologik madaniyat va uzluksiz kasbiy taʼlim tizimi boʻyicha tadqiqot metodologiyasi erishish maqsadlarini tushunish va tushunishning asosiy kontseptual yondashuvlarini ochib beradi. Oʻqituvchining deontologik madaniyatini shakllantirish strategiyasi murakkab ijtimoiy-madaniy sharoitlarda erkin harakat qila oladigan va siyosiy jamiyat tizimida masʼuliyatli va professional harakat qila oladigan oʻqituvchi shaxsini rivojlantirish va oʻz-oʻzini rivojlantirishdan iborat. Ushbu strategiya taʼlim jarayonining mazmuni, shakli va usullarini madaniy rivojlanish, yaxlit insonparvar dunyoqarashga,

chuqur kasbiy va pedagogik bilimga, o'z ijodiy salohiyatini va kasbiy xulq-atvorini har tomonlama ro'yobga chiqarishga ega bo'lgan madaniy shaxsni shakllantirishga qaratilgan harakatlar.

Pedagogik paradigma asosan o'qituvchining kasbiy xulq-atvori normalari mazmunini, axloqiy imperativlarni, ideallarni, qadriyatlarni, pedagogik deontologiya mazmunini tashkil etuvchi barcha narsaning tamoyillarini oldindan belgilab beradi. Tarixiy-pedagogik jihatdan pedagogik paradigmanning tabiati va mazmuni bilan o'zaro bog'liq bo'lgan pedagogik deontologiyaning mohiyati, funksiyalari, o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirish bo'lajak o'qituvchini kasbiy jamoaga kirishga tayyorlash mazmuni o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash imkonini beradi. bir tomondan, uning odob-axloqiga muvofiq, ikkinchi tomondan, ta'limning mohiyatini, o'qituvchi figuralarining ahamiyatini tushunish[3].

Pedagoglarning deontologik madaniyatini shakllantirish konsepsiyasi hamkorlik, ta'limni insonparvarlashtirish, o'qitishning o'zgaruvchanligi, deontologik ta'limning kasbga qadar, kasbiy va oliy o'quv yurtidan keyingi tayyorgarlik bosqichlarida uzluksizligi tamoyillariga asoslanadi.

Deontologik madaniyat fenomenini tushuntirishga yondashuvlarning xilma-xilligi uni professional o'qituvchining ajralmas ta'limi, samarali pedagogik faoliyatning sharti va sharti, o'qituvchining kasbiy kompetensiyasining umumlashtirilgan ko'rsatkichi va tizimli rivojlanish maqsadi sifatida ko'rsatishga imkon beradi. Ma'naviy va axloqiy o'z-o'zini takomillashtirish[4].

Deontologik madaniyat muammolari bo'yicha F.N.Gonobolin, N.V.Ko'zmin, A.I.Sherbakov, A.A.Slastenin va boshqalar tomonidan tadqiqot ishlari olib borilgan.

E.A.Grishin pedagogik madaniyatni ifoda etib, o'qituvchining quyidagi kasbiy ahamiyatga molik sifatlarini ko'rsatadi:

- umumiy bilimdonlik;
- o'z fanini bilish;
- pedagogik bilim va mahoratlarini doimiy rivojlantirib borish;
- pedagogik kasbini sevish;
- odamiylik, haqiqatgo'ylik va talabchanlik;
- ko'zatuvcchanlik, e'tiborlilik va odoblilik.

V.A.Slastelin pedagogik madaniyatning integral ko'rsatkichlari deb quyidagilarni hisoblaydi:

- mutaxassislik sharafi va g'ururini his etish;
- jamiyatga xizmat qilish shakli sifatida pedagogik faoliyatga tayyorgarlik darajasi.

muammosini to'liq hal qila olmaydi. Davomiylikning ma'nosi o'quvchisini talabaga, talabani chuqur deontologik yo'naltirilgan, doimiy kasbiy va axloqiy takomillashtirishga intiladigan o'qituvchiga aylantirish, shu bilan yangi shartlar tizimi, o'rganish talablari va boshlang'ich qobiliyatlari o'rtasidagi ziddiyatni hal qilishdir. Davomiylik tamoyili pedagogik jarayonning barcha darajalarida ijobiy natijalarni to'plash, deontologik madaniyatni shakllantirish vositalari, shakllari va usullarini boyitishni nazarda tutgan.

Xulosa va takliflar. Bo'lajak o'qituvchilarning turli toifadagi noto'g'ri o'smirlar (psixofizik rivojlanishining alohida ehtiyojlari bo'lgan talabalar, iqtidorli, kam ta'minlangan, ijtimoiy himoyalangan va disfunktsiyali oilalarda tarbiyalanganlar, ota-ona qaramog'isiz qolgan, etim bolalar) bilan o'zaro munosabatda bo'lishga deontologik tayyorligi mezonlarini aniqlash, chet elliklar va boshqalar o'rganilayotgan hodisaning mohiyatini nazariy tushunishni o'z ichiga oladi. Deontologik tayyorgarlik ko'rsatkichlari tizimini yaratish o'qituvchining kasbiy rivojlanishining ob'ektiv qonuniyatlarini aniqlash va bu tayyorgarlikning tuzilishini aniq tushunishga asoslanadi.

Shunday qilib, ta'lim amaliyotida bo'lajak o'qituvchining noto'g'ri o'smirlar bilan o'zaro munosabatlarga deontologik tayyorgarligini shakllantirishning yuqoridagi mezonlari va ko'rsatkichlaridan foydalanish quyidagilarga imkon beradi:

1. Kerakli tayyorgarlikning shakllanish darajasini aniqlash;
2. Oliy ta'lim muassasasida talabalarni deontologik tayyorlash sifati to'g'risida asosli xulosa chiqarish;
3. Pedagogik deontologiya talablarini hisobga olgan holda talabalarni umumiy kasbiy tayyorlash mazmuni, shakllari va usullariga o'z vaqtida tuzatishlar kiritish.

Adabiyotlar:

1. Аубакирова, С.Д. Формирование деонтологической готовности будущих педагогов к работе в условиях инклюзивного образования / С.Д. Аубакирова. – Павлодар : Керек, 2018. – 183 с.
2. Сысоева, С.А. Методология научно-педагогических исследований / С.А. Сысоева, Т.Е. Кристопчук. – Ровно : Волын. обереги, 2013. – 245 с.
3. Рыскельдиева Л.Т. Деонтология в истории философии / Л.Т. Рыскельдиева. Симферополь: Таврия, 2004. – 384 с.
4. Караханова Г А Довузовская подготовка учащихся к педагогической профессии // Среднее профессиональное образование. - М., - 2007. - № 8. - 0,5 п.л.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada o'qituvchining noto'g'ri o'smirlar bilan o'zaro munosabatlarga deontologik tayyorgarligining muhim xususiyatlari o'qituvchining kasbiy tayyorgarligining muhim tarkibiy qismi va zarur sharti sifatida namoyon bo'ladi. O'qituvchining noto'g'ri o'smirlar bilan o'zaro munosabatlarga

deontologik tayyorgarligining muhim xususiyatlarini aniqlash pedagogik deontologiyaning predmeti, maqsadlari va tamoyillariga muvofiq asoslanadi, bu esa kerakli tayyorgarlikning uslubiy asosi hisoblanadi.

РЕЗЮМЕ

В данной статье раскрываются важные особенности деонтологической подготовки педагога к взаимодействию с подростками-правонарушителями как важной составляющей и необходимого условия профессиональной подготовки педагога. Определение важных особенностей деонтологической подготовки педагога к взаимодействию с правонарушителями-подростками основывается на предмете, целях и принципах педагогической деонтологии, которая является методологической основой необходимой подготовки.

SUMMARY

This article reveals the important features of the deontological preparation of a teacher for interaction with adolescent offenders as an important component and a necessary condition for the professional training of a teacher. Determining the important features of deontological training of a teacher for interaction with adolescent offenders is based on the subject, goals and principles of pedagogical deontology, which is the methodological basis of the necessary training.